

Til  
Kulturdepartementet

## Høring - kulturutredningen 2014 fra Nasjonalbiblioteket

Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4) er et omfattende dokument som oppsummerer de siste års kulturpolitikk på et bredt felt. Nasjonalbiblioteket vil i sitt høringssvar forholde seg til det som angår bibliotekene.

I utredningen fastslår utvalget at på tross for øking av budsjettene i kommunene de siste årene er folkebibliotekene blitt «hengende etter» i forhold til den økonomiske veksten som har vært i kultursektoren i perioden, og at kommunale bevilgninger til bibliotek har falt i kroneinnsats pr. innbygger. I kommunene har begivenhetskultur i form av festivaler, og nye kulturbygg vært «vinnere» i kulturbudsjettene. Staten har økt sine bevilgninger til bibliotek og utvalget viser spesielt til styrking av Nasjonalbiblioteket, styrking av innkjøpsordningene for litteratur, ulike språklige tiltak og utvikling av en bibliotekjeneste i fengsel.

Nasjonalbiblioteket registrerer at utvalgets beskrivelse langt på vei er i tråd med bibliotekenes egen forståelse, men savner likevel eksempler på kommuner som lykkes. Utvalget mangler en analyse av hvilke faktorer som gjør at noen kommuner lykkes i sin biblioteksatsing. Folkebibliotekene står sterkt i befolkningen. I «kulturbarometeret» som ble offentliggjort av SSB i mai 2013 kommer det fram at 49% av befolkningen har brukt biblioteket det siste året. I innbyggerundersøkelsen fra DIFI er folkebibliotekene rangert som den mest populære av alle målte offentlige tjenester.

I biblioteklovens nye formålsparagraf vektlegges rollen som arena og som litteraturformidler. Biblioteket er lokalt forankret og vil alltid befinne seg i spennet mellom de gode nasjonale løsningene og standardene og de lokale tilpasningene. Den lokale tilknytningen er ytterligere understreket i endringene i bibliotekloven som Stortinget hadde til behandling denne våren.

I utredningen beskrives bibliotekenes rolle som en del av «den kulturelle grunnmuren» som er grunnleggende kulturtjenester som kommunene har ansvar for. Det vises til at kommunal prioritering har ført til ulik satsing på bibliotek i ulike kommuner, utvalget fastslår likevel at kommuner med høy andel frie inntekter prioriterer sterkere enn andre kommuner (s.246).

En viktig del av bibliotekenes samfunnsoppdrag, er å være en kulturell, sosial arena for kunnskap, et sted uten inngangsbillett, der alle kan møtes. Dette oppdraget er forsterket i forbindelse med endringen i bibliotekloven i juni 2013. Mange norske kommuner satser på nye bibliotek. Nye bibliotekbygg er blitt reist i mange ulike typer kommuner som for eksempel Lørenskog, Vennesla, Molde og Time og mange flere. Nasjonalbiblioteket kan bidra med prosjekt- og utviklingsmidler og erfaringsoverføring mellom bibliotekene for å styrke bibliotekenes rolle som arena for formidling.

Flere utviklingsprosjekt de siste årene har vært opptatt av å finne ut om bibliotekenes rolle i forhold til å være ny arena for formidling og debatt. I Nord-Trøndelag har for eksempel prosjektet «Litteraturhus Nord-Trøndelag» vist metoder for å implementere Litteraturhustankegangen i mindre bibliotek, gjennom «Den kulturelle nistepakken» er det satt i gang tiltak over hele landet for å nå ut til publikum utenfor biblioteklokalene.

Det lokale samarbeidet som vokser fram rundt nye måter å organisere bibliotek i forhold til kulturhus og andre kulturinstitusjoner åpner for nye muligheter der nytt hus og begivenhetskultur ikke nødvendigvis står i motsetning til drift av biblioteket.

I utredningens kapittel 15 og 16 peker utvalget på forslag til løsninger: Utredningen ønsker kulturpolitisk samordning på «alle nivå» dette ved at kulturlovens utstyres med en bestemmelse om plan- og ansvarsbestemmelser på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Loven må også klargjøre de ulike statsinstitusjonenes ansvarsområde, herunder bl.a. Nasjonalbibliotekets. (s.304). Utvalget mener det er en manglende rolleavklaring mellom forvaltningsnivåene når det gjelder ansvar fra bibliotek og henviser til at både kunnskapsdepartementet og kulturdepartementet har ansvar for bibliotek. (s.310)

Når utredningen problematiserer forholdet mellom forvaltningsnivåene med at skole- og folkebibliotek er organisert under ulike departement så bidrar dette etter Nasjonalbibliotekets oppfatning ikke til avklaring. Skolebibliotekenes plass er helt klart definert som en del av utdanningspolitikken. Bibliotek er ikke en egen sektor men et redskap til å oppnå mål på ulike sektorer. Nasjonalbiblioteket har ingen tro på at forslagene om denne typen endring i forvaltningsstruktur vil bidra til styrking av de lokale bibliotekene. Forholdet mellom kommunale folkebibliotek, fylkeskommunens biblioteksansvar og Nasjonalbiblioteket er også i tråd med rådende forvaltningsstruktur på en rekke andre samfunnsområder, dette er beskrevet i bibliotekloven. Stortingets behandling av loven denne våren tyder heller ikke på at det er noe sterkt politisk ønske om å foreta endringer i denne strukturen. I bibliotekloven ble det kommunale ansvaret for folkebibliotekene på nytt understreket.

I tillegg til behovet for økte ressurser og foreslår utvalget at fylkeskommunene må få utvidet rolle når det gjelder tildeling av de statlige utviklingsmidlene til bibliotekene. (s.311)

Utviklingsmidlene var i statsbudsjettet 2013 på 16,9 millioner kroner. Midlene blir brukt til prosjekt både i fag- og folkebibliotek. Både innsatsområdene midlene rettes inn mot og tildelingen av midlene blir gjort i samråd med Nasjonalbibliotekets rådgivende utvalg som består av medlemmer fra fylkesbiblioteksjefkollegiet og Universitets- og høgskolerådets bibliotekutvalg. En «regionalisering» av utviklingsmidlene som antydes i rapporten, vil ikke bidra til økt samordning og styrt innsats mot folkebibliotekene. Nasjonalbiblioteket vil i likhet med utvalget vise til den økningen som har funnet sted i den statlige innsatsen på bibliotekområdet. Dette gjelder innkjøpsordningene, det gjelder utviklingsmidlene og ikke minst gjelder det satsingen på fengselsbibliotek, noe som har løftet denne tjenesten svært mye de siste årene. Staten har gjennom Nasjonalbiblioteket inngått avtale med kommunene om drift av over førti fengselsbibliotek som blir finansiert over statsbudsjettet.

Utvalget mener at ambisjonene på området digitalisering er for små og vil at Nasjonalbiblioteket sammen med KS må pålegges en rolle når det gjelder E-bøker og bibliotek (s.311)

Nasjonalbiblioteket har som utredningen indikerer ikke noe spesifikk oppdrag knyttet til bibliotekenes håndtering og utlån av E-bøker. Ulike aktører, bl.a. bibliotekene selv har ansvaret for innkjøp av bøker, biblioteksystemene som leverer utlånssystemer og andre typer leverandører har vært involvert i dette. NB s rolle hittil har vært å støtte bibliotek med prosjektmidler til å prøve ut utlån av e-bøker. Forleggerforeningen har etter at kulturutredningen ble lagt fram utarbeidet retningslinjer for salg av E-bøker til utlån i bibliotek. Utvalget tar til orde for at Kulturdepartementet skal gi Nasjonalbiblioteket mandat til å påta seg en enda mer aktiv og førende rolle på dette området, det er NB i så fall klar til å kunne påta seg.

I avslutningskapittelet foreslås det begrenset øremerket tilskudd bl.a til folkebibliotek (s.318).

Folkebibliotekenes store utfordringer er først knyttet den digitale utviklingen, etter hvert som lesingen flyttes til det digitale vil bibliotekene rolle som litteratur- og kunnskapsformidlere utfordres. Ansvaret for utvikling ligger hos den enkelte institusjon. Hvert enkelt bibliotek kjenner sine brukere best. Nasjonalbiblioteket kan skape en infrastruktur og utvikle tjenester som bidrar til at bibliotek blir gode sammen. Det er ikke et mål at alle skal gjøre alt. Vi må utnytte styrken i nettverkstanken og uavhengig av format eller medium må det tilrettelegges for bruk og opplevelse. Bibliotekenes oppgave er å yte service rundt innhold uansett format. Nasjonalbiblioteket har i sitt mandat at vi kan og skal være pådrivere for nasjonale prosjekt. Dette kan NB gjøre alene, eller i samarbeid med andre. Biblioteksøk, webdewey, avistjenesten og Bokhylla er eksempel på statlig finansierte nasjonale tjenester som kommer alle bibliotek til gode.

I mandatet til Nasjonalbiblioteket slås det fast at: *Med grunnlag i utvikling av egne tjenester og erfaringer har Nasjonalbiblioteket et spesielt ansvar for å bidra til å utvikle og styrke bibliotekene i Norge som aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner. Som statens utviklingsorgan for biblioteksektoren skal Nasjonalbiblioteket bidra til å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk for folke- og fagbibliotek. Med utgangspunkt i dette mandatet vil Nasjonalbiblioteket på vegne av staten bidra til en videreutvikling av folkebibliotekene og dermed styrke den «kulturelle grunnmuren» ute i kommunene.*

Med vennlig hilsen

Vigdis Moe Skarstein  
Nasjonalbibliotekar

Svein Arne Tinneland  
Direktør – nasjonal  
bibliotekutvikling